

MEŞRÛTİYET DÖNEMİ SİYASAL AKIMLARI

Osmanlı Anayasal Saltanat Dönemi'nde Siyasal Akımlar
(1876-1922)

Yazar

Doç. Dr. Akif ÇARKÇI

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-399-510-2
Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı Meşrutiyet Dönemi Siyasal Akımları
Yayıncı Sertifika No 47518

Yazar Akif ÇARKÇI
ORCID ID: 0000-0001-6522-7140
Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık

Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
Bisac Code HIS000000

DOI
10.37609/akya.2978

Kütüphane Kimlik Kartı

Çarkçı, Akif.

Meşrutiyet Dönemi Siyasal Akımları / Akif Çarkçı.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

151 s. ;160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253995102

1. Tarih.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde başlayıp tamamladığım doktora çalışmam sırasında, tezimin bir bölümünü yazarken şöyle bir eksikliğin farkına vardım. Meşrutiyet dönemi fikir hareketleri ile ilgili konularda çok sayıda kitap, makale, belge, serbest yazı, değerlendirme ve analiz var. Her biri dönemle ilgili son derece daraltılmış bir konuyu (eser, akım, dergi, gazete, olay, konu, kişi) işliyordu. Ancak müstakil olarak sadece dönemin siyasal akımlarını ele alan, genişletilmiş bir çalışmaya rastlayamadım.

Tarık Zafer Tunaya ve edebiyat sahasında çalışan bir kaç isim dışında Meşrutiyet dönemi fikir hareketlerini müstakilen işleyen ya da dönemin siyasal akımlarını başlıklar halinde sıralayarak her birisini ayrı ayrı değerlendiren derli toplu bir çalışmaya, bir müstakil kitaba tevafuk edemedim. Bu sahada özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin, Meşrutiyet dönemi siyasal akımlarını topluca bir arada görebilecekleri ve buradan yola çıkarak, bu eserdeki işaret taşlarını takip ederek, kendilerini daha derin araştırmalara teşvik edecek içerikte bir yayın tasarımına ihtiyaç olduğu kanaati hasıl oldu. Ayrıca siyasal bilgiler vb. fakültelerin lisans bölümlerinde “Meşrutiyet Dönemi Siyasal Akımları” başlığı altında bir ders açılrsa bu derste öğrencilerin takip edecekleri derli toplu bir kaynak da neredeyse yok.

Elbette benzeniz bu çalışmayı bir ders kitabı olarak tasarlamadım. Ancak ders kitabı olarak da okutulsa özellikle öğrencilere lisans ve yüksek lisans öğrencilerine büyük katkılar sağlayacağına şüphem yoktur. Özellikle dipnotlarla zenginleştirdiğim bölümlerdeki bazı bilgiler kendilerini başka araştırmalara da sevk edecek, belki hiç görmedikleri, duymadıkları isimler, yayınlar, olaylar hakkında bilgi sahibi olacak ve bunlarla tanışma imkanı bulacaklardır. Mesela Osmanlı aydınlarının çıkardığı yayınlar hakkında herhangi bir ödev, tez vs. gibi bir mecburiyet durumu hasıl olmadı müddetçe hangi öğrenci, okuyucu ya da araştırmacı (özel bir merakı yoksa) kendiliğinden bilgi sahibi olabilmektedir? Buradan hareketle özellikle siyasal akımları işlediğimiz bölümlerdeki dipnotlarda ve metin içlerinde alabildiğince geniş tefarruat vermeye gayret ettim. Mesela bir akımla ilgili dönemde hangi yayınlar yapılmışsa, hangi isimler öne çıkmışsa bunları derli toplu olarak görmek mümkün oldu. Diğer taraftan hangi akımın hangi yazarları ya da düşünürleri kapsadığını elden geldiğince

Önsöz

listelemeye çalıştım. Tabii ki arada unuttuğumuz, atladığımız bazı bilgiler vardır. Onları da araştırmacı ya da okuyucu kendi gayretiyle telafi edecektir.

Elinizdeki çalışmanın bir başka önemli özelliği ise şudur: Türkiye’de bu alanda yazılmış eserlerde Meşrutiyet dönemi siyasal akımları ya da fikir hareketleri genellikle dört ya da beş başlık altında incelenmektedir. Bunlar Osmanlılık, Türkçülük, Batıcılık ve İslamcılık şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı yayınlarda liberalizm ve sosyalizm de dahil edilmiştir. Ancak Kürtçülük, Siyonizm, Feminizm gibi Meşrutiyet dönemine damgasını vurmuş hareketler genellikle birer müstakil başlık olarak açılmamakta ya da eserlerde hiç yer almamaktadır. Mesela Feminizmin neden bu çalışmada yer aldığını garip karşılayanlar olabilir. Ancak dönemin fikir hareketleri içerisinde Feminist yazarların çıkardığı yayınlar, dergiler, gazeteler, kurdukları dernek ve siyasi partiler göz önüne alındığında hiç de yersiz bir girişimde bulunulmadığı anlaşılacaktır.

Benzer şekilde Meşrutiyet dönemi siyasal akımları içinde Siyonizmden de neredeyse hiç bahsedilmemektedir. Oysa ki osmanlı aydınlarından kendilerini “ben de bir siyonistim” şeklinde tarif eden zatlar (Rıza Tevfik gibi) bulunmaktadır. Siyonizm, Meşrutiyet döneminde sadece yahudi kökenli yabancılar tarafından gündeme getirilmemiş, gerek Osmanlı devlet adamları gerekse dönemin aydınları kendilerini bu tartışma alanının içinde buluvermişlerdir. Mesela Celal Nuri’nin, Jacopson’dan aldığı ödemeler karşılığında yayınlarında Siyonist görüşlere yer verdiği çok kimse tarafından bilinmez.

İşte biz bu çalışmada tam da bu gerekçelerle Meşrutiyet dönemi siyasal akımlarını dokuz başlık altında inceledik. Şu ana kadar, yayınlanmış hiç bir kitap çalışmasında bu akımlar dokuz başlık altında incelenmedi. Elbette akımları bir önem sıralamasına tabi tutacak olursak Batıcılık, İslamcılık ve Türkçülüğün bilhassa öne çıktığını görürüz. Ancak diğer akımların etki sahasını ve tartışma alanını göz önüne alırsak yok sayılmalarının büyük bir eksiklik olduğunu görürüz.

Elinizdeki eser bendenizin doktora tezinin belli başlı bölümlerinin genişletilmiş ve başka bölümler eklenmiş bir versiyonudur. Bu manada eseri “doktora tezinden yayın” şeklinde değerlendirmek mümkündür. Ancak tezimizde dört beş siyasal akıma yer verilmiş, Kürtçülük, Siyonizm, Feminizm gibi akımlar (elinizdeki eserle birlikte) çalışmaya sonradan eklenmiştir.

Eserin sadece akademik çevreler, öğrenciler ve öğretim elemanları için değil konuya meraklı okuyucu ve araştırmacı tarafından da ilgi çekici olacağını

Önsöz

tahmin ediyorum. En azından okuyucu eseri eline aldığında dönemin siyasal akımlarını derli toplu vaziyette karşısında bulacak, söz konusu akımlar hakkında genel bir bilgi ve fikir sahibi olacaktır. Konu hakkında merakı olan okuyucuya elden geldiğince doyurucu bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca okuyucu eserdeki bilgi ve bulgulardan yola çıkarak başka araştırmalar için de heveslenecektir.

Her yayında muhakkak eksiklikler, kabahatler, kusurlar vardır. Bu yayında karşılaşılması muhtemel tüm kusurlar bendenize aittir. Doğduğum topraklarda büyüklermizin kullandığı güzel bir söz vardır. “O kadar kusur kadı kızında da olur” Cinsiyet itibarıyla kadı kızı değiliz, Allah bizim dünyaya erkek olarak getirilmemizi nasip etmiş. Öyleyse biz bu sözü şöyle revize edelim: “O kadar kusur hoca oğlunda da olur”.

Gelelim teşekkür faslına. Öncelikle bu yayını meydana getirmek için katlandığım eziyetler için kendime teşekkür ediyorum. Günlük maişet derdi arasında boğuşup kıvranırken, akademik ve idari yükümlülükler altında ezilip büzülürken, baba olmanın getirdiği yükümlülükleri karınca kararınca omuzlamaya gayret ederken, bu kadar işin gücün arasında çalışmayı tamamlamak ve bir yayına dönüşmesini sağlamak hiç de kolay olmadı. Bu açıdan kendimi ne kadar takdir etsem azdır. Burada kibir yaptığım gibi yanlış bir algı da oluşmasını da arzu etmem. Zira kibir yapacak kadar erdemsiz birisi değilimdir. Benim gibi hayatını, spor, musıkı, kültür ve sanat gibi sahalarda bir türlü disiplinize edememiş, tembel birisinin oturup saatlerce yazması gerçekten de alkışlanacak bir iş. Bu yüzden önce kendimi alkışlıyorum. Mesele tamamıyla bundan ibaret.

Elbette bir teşekkür borcum da yetişmem için dişini tırnağına takan, türlü fedakarlıklara katlanan anne babamadır. Yine laz coğrafyasından hayatımın merkezine 2008 yılında ışık hızıyla gelip oturan ve çocukların yükünü benden daha fazla çektiğini öne süren eşime de ne kadar teşekkür etsem azdır. Odama kapanıp yazmaya koyulduğum saatlerde çocuklarıma ve hâneme olan katkısı, bu mübarek kadının aile hayatımızdaki fedakarlığı tartışılmaz.

Bir teşekkür de doktora tez aşamasında; benim gibi kafası karışık, maymun iştahlı, kariyer hayatında burnunu sokup çıkarmadığı iş kalmamış, yazmaya okumaya hevesi olan ama sadece bir alanda merakı olmayan, o daldan bu dala atlayan garip birisine katlandığı ve çalışma meydana çıkarken, “şu ve şu başlıkları da koymazsan diğerlerinden hiç bir farkı kalmaz, şu husulara dikkat et” diyerek bendenizi şevklendiren ve ufkumu açan Sayın Ömer Çaha (Prof. Dr.) hocamadır. Ömer Hoca gerçekten de her akademisyene nasip olmayacak kadar tevazu sahibi ve üretken, dost canlısı, öğrencisine her fırsatta sahip çıkan bir bilim insanıdır. Ayrıca, “doktora tezin bitti, dolayısıyla senle işimiz

Önsöz

bitti, öküz öldü ortaklık bozuldu, hadi güle güle” demeyecek kadar fedakar ve sıcakkanlı birisidir. Türkiye'nin has aydınlarındanandır. Hepsi bir tarafa “adamlığı” ve “insanlığı” yeter. Hocamın hoşgörüsüne sığınarak bu satırları yazma ihtiyacı duydum.

Diğer yandan, hiç su götürmez bir gerçektir ki hepimiz bir gün öleceğiz. Arkamızda doğrusu ve yanlışıyla sadece eserlerimiz kalacak. Bir gün herhangi bir kütüphanenin tozlu rafında bu eseri eline alan birisi, “iyi ki de Akif hoca şu eseri eksigi ve kusuruyla da olsa yazmış” der ve dua ederse ne mutlu bize. Zira, ne şöhret ne de servet peşindeyiz. Varoluş gayemiz ise Yüce Allah tarafından kutsal kitapta tanımlanmıştır. Önemli olan o gayeye matuf yararlı ve hayırlı işler yapmaktır. Gerisi boştur. Zira gök kubbe altında söylenmemiş söz yoktur. Kibri kuşanan bir tavırla iddialı olmak ve en iyisini ben bilirim ben yaparım demek yarı tanrılık iddiasında bulunmaktır. Eser hakkında yapılacak tüm eleştirilere sonuna kadar açığım. Yeter ki insaf ölçüsü içerisinde gerçekleşsin.

Tahmin edeceğiniz gibi bu konuda yazılmış bir eser çok daha hacimli olabildi. Ele aldığımız dönem, kuşkusuz hakkında binlerce sayfa yazılacak bir dönem. Eserde çok detaya girmek istemememin sebebi işlediğimiz konuların detaylarında binlerce done olması. Her birine birer satır ayırmış olsak eser bir ansiklopediye dönüşmüş olacaktı. Mesela çalışmada akımlara mensup yazarların fikirlerine detaylı biçimde, geniş geniş yer vermemiş olmamız bununla izah edilebilir. Bu detayların her biri bir doktora tezi ya da kitap olabilecek genişliktedir. Meraklı okuyucu ve araştırmacı bu detaylar hakkında tafsilatlı ve müstakil gayretler ortaya koyabilir.

Bu vesileyle eserin yayınlanması sürecine katkı sağlayan tüm yayınevi sahip ve çalışanlarına teşekkür ediyorum. Allah'tan temennim odur ki yaşadığımız süre boyunca inşallah nice yeni eserlere imza atarız.

Bu naçiz eseri, 7 Ekim 2023 tarihinden beri Siyonist, katil İsrail terör organizasyonu tarafından hunharca katledilen bebeklere ve çocuk şehitlere ithaf ediyorum. Gazze'de vatanları için çarpışan kahraman yiğitleri saygıyla selamlıyorum. Vahşi emperyalizme karşı, Kuvayı Milliye ruhunun yeniden dirildiği Gazze toprakları en az İstanbul toprakları kadar mübarektir. Bütün kariyerimi ayaklar altına alarak Gazze'nin şehit çocuklarını sevgiyle selamlıyor, gözlerinden öpüyorum. Keşke bizler de en azı onlar kadar şuurlu ve yiğit olabilesek!

31.12.2023

Akçakoca

*“Anti-emperyalist direnişin başkenti
Gazze'nin Şehit çocuklarına...”*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	
BİRİNCİ VE İKİNCİ MEŞRÛTİYET'İN İLANI	7
Birinci Meşrûtiyet	7
İkinci Meşrûtiyet	10
BÖLÜM 2	
MEŞRÛTİYET DÖNEMİNİN BAZI ÖNEMLİ OLAYLARI.....	19
31 Mart Vakası	20
Trablusgarp Savaşı.....	23
Balkan Savaşları	24
Birinci Dünya Savaşı.....	26
BÖLÜM 3	
MEŞRÛTİYET DÖNEMİ SİYASAL AKIMLARI	31
Osmanlıcılık.....	33
Türkçülük.....	42
İslâmcılık.....	47
Batıcılık.....	56
Sosyalizm	72
Liberalizm	82
Feminizm	88
Kürtçülük.....	100
Siyonizm.....	110
SONUÇ	125
KAYNAKLAR	133

KAYNAKLAR

- Abdullah Cevdet, "Din ve Terbiye-i Vicdaniye", *İctihad Dergisi*, No. 197 (1926).
- Abdullah Cevdet, "Felsefe Sanihaları", *İctihad Dergisi*, No. 46 (1328).
- Abdülazim Şimşek, II. Meşrutiyet Döneminde Batılılaşma Etkisinde Yapılan Feminizm Tartışmaları, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı: 61, Güz 2017, s. 341-364.*
- Adnan Gül, "Türk Yenileşme Tarihinde Bir Mütefekkir Olarak Said Halim Paşa ve Batılılaşma Problemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1994.
- Ahmet Ağaoğlu, "*Üç Medeniyet*", İstanbul: Doğu Kitabevi, 2013.
- Ahmet Ercivan, İngiliz İstihbaratçısı Noel ve Güneydoğu Anadolu'daki Faaliyetleri, *DTCF Dergisi* 63.1 (2023): 80-103.
- Ahmet İnsel, "Türkiyede Liberalizm Kavramının Soyçizgisi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Liberalizm Cilt 7*, (Murat Yılmaz (drl.), (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2005) s. 41-74. -Ahmed Niyazi, *Hatırat-ı Niyazi*, İstanbul: Örgün Yayınevi, 2003.
- Ahmet Kavas, "Trablusgarp", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, TDV Yayınları, 2012, 288-291.
- Ahmet Kemal Mezher, *Kurd Ü Kurdistan Di Belgeyên Nehênî Yên Britanyayê De*. İstanbul: Avesta Yay. 2012
- Alain Boyer, *Siyonizmin Kökenleri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992
- Alev Erkilat Başer, *Ortadoğuda Modernleşme ve İslami Hareketler*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017.
- Alev Erkilet Başer, *Mazlum Doğu'nun Mağrur Çocukları*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2015.
- Alev Sınar Çılgın, "Vatan yahut Silistrede Vatan Kavramı", *UÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 6, S.9 (2005): 144.
- Ali Akyıldız, "Meclis-i Meb'usan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları 2003, 245-247.
- Amir Hassanpour, Kürt Medya Kültürünün Yaratılması, İçinde P. Kreyenbroek, P. & A. Christine Kürt Kimliği ve Kültürü, İstanbul: Avesta Yay. 2003
- Alpay Kabacalı, Tarihimizde Kürtler ve Ayaklanmaları, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 27-37.
- Ari Şavit, *Vaat Edilmiş Topraklarım*. İstanbul: Tekin Yayınevi, 2015
- Aslı Yapar Gönenç, "Türkiyede Dergiciliğin Tarihsel Dönüşümü", *İ.Ü İletişim Fakültesi Dergisi*, C. 29, S.1 (2007): 63-78.
- Ayhan Ceylan, "Osmanlı Coğrafyasında İktidarın Sınırlandırılması; Tunus Tecrübesi", *Divan Dergisi*, Yıl: 2008, S. 24, (2008): 129-156.
- Aykut Kansu, "*İttihadçıların Rejim ve İktidar Mücadelesi*", İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Ayşe Esmeray Yoğun Erçen, Kadınların Cam Tavanı Aşma Stratejiler: Büyük Ölçekli Türk İşletmelerinde Bir İnceleme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2008.
- Azmi Özcan, "Osmanlılık", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2007.,
- Andree Michel, *Feminizm, Kadın Çevresi* Yayınları, İstanbul, 1984.
- Baskın Oran, "Kürt Milliyetçiliğinin Diyalektiği", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce- Milliyetçilik*, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003
- Bayram Kodaman, II. Abdülhamid ve Kürtler-Ermeniler, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Mayıs 2010, Sayı: 21, ss.131-138.
- Bell Hooks, *Feminizm Herkes İçindir*, (Çev: E Aydın vd.), BGSY Yayınları, İstanbul, 2012.
- Bernard Lewis, *Ortadoğu*, Ankara: Arkadaş Yayınları, 2005
- Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi*, İstanbul: Ağaç Kitabevi, 1992. Bozkurt Güvenç, *Osmanlıdan Cumhuriyete Kültürümüzde Batı Etkileri*, Ankara: TÜBA Yayınları, 2004.
- Caner Arabacı, "Eşref Edib Fergan ve Sebülürreşad Üzerine", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık*, Editör: Yasin Aktay, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004: 96-128.
- Cansu Koç Başar, "Osmanlı Millet Sisteminden Ulusa Geçiş", *MUHF-HAD*, C.23. S.1.

Kaynaklar

- Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.
- Cengiz Kartın, "Sultan II. Abdülhamid'den Paris Barış Konferansı'na Kürtler", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* L, 2020/3, 231-247
- Cevdet Kudret, "Alafranga Dedikleri", *Tarih ve Toplum Dergisi*, S. 4 (1984): 27
- Cevdet Küçük, "Abdülhamid II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, 216-224.
- Cevdet Küçük, "Balkan Savaşları", *İslam Ansiklopedisi*, (TDV Yayınları, İstanbul, 1992), 23-25.
- Cevdet Küçük, "II. Abdülhamid", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1988, 216-224.
- Can Güleçoğlu, "II. Meşrutiyet Dönemi Siyasal ve Sosyal Gelişmeleri", <https://www.academia.edu>, (21.03.2019).
- Celal Nuri, *Kadınlarımız*, İstanbul: İctihad Matbaası, H. 1331.
- Celal Nuri İleri, *Türk Devrimi: İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri*, Haz. Özer Ozankaya, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Cengiz Karataş, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Fikir Hareketleri ve Edebiyata Yansımaları*, Ankara: Akçağ, 2014.
- Coşkun Can Aktan, "Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm", *Amme İdaresi Dergisi*, 28(1), (1995) 3-27.
- D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Rehber Yay, 1990.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C. 12. İstanbul, Çağ Yayınları, 1993.
- Ercan Karakoç, Enver Yalçın, "Bir Siyasetçi ve Lider Olarak Seyyid Abdülkadir," *Mavi Atlas*, 6/2016: 76-99
- Emine Çetinel, Sevdije Ersoy Yılmaz, *Feminist Teori: Yönetim ve Organizasyon Alanına Eleştirel Bir Yaklaşım*, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y. 2016 Cilt 6, Sayı 2, ss. 119-148.
- Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.9, Ankara: TTK Yayını, 2011.
- Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, Ankara: TTK, 1995.
- Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Ergün Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1986.
- Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, Ankara: 1980.
- Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1997.
- Edisyon, *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (04 Haziran 1915—09 Ocak 1916)*, C.5, Kitap 3, Ankara: Genelkurmay Personel Başkanlığı, 2012.
- Fahri Yetim, "II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı Formül: "Millet-i Hâkime Düşüncesi ve Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.18 (2008): 71-84.
- Fatih Duman, "Sosyalizm", *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*, (Ankara: Orion Yayınevi, 2015): 163.
- Fatma Aliye, "İlim ile Cehl", *İnkılab*, S.7, 18 Şaban 1327, 22 Ağustos 1325
- Fatma Aliye, "Talim ve Terbiye-i Benat-ı Osmaniye", *Hanımlara Mahsus Gazete*, S. 37, 1311/6 Ocak 1896.
- Fatma İlknur Akgül, "Olympe De Gouges'tan Nezihe Muhiddine Devrimlerin Yok Saydığı Kadınlar", *Politik Psikoloji Dergisi*, 1(2), 81-99.
- Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki 1908- 1914*, Çev. Nuran Yavuz, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1999.
- Fuat Uçar, "Türk Düşüncesinde Osmanlılık Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Türk SiyasalHayatına Etkileri", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 18 (2018): 81-108.
- Gilatz Atzmon, *Göçebe Kimlik*. İstanbul: Mana Yayınları.2011
- Gisela Notz, *Feminizm*, (Çev: Sinem D. Çetinkaya), Phoneix Yayınları, Ankara, 2012
- Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005.
- Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, 1971
- Hakan Uzun, "Türk Demokrasi Tarihinde I. Meşrutiyet Dönemi", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eği-*

Kaynaklar

- tim Fakültesi Dergisi*, C.6, S.2, Kırşehir (2005): 149.
- Haktan Kalır, Gökyüzünün Ayetleri: Platon'da Koruyucu Kadınlar ve Koşullu Kabul". Fe Dergi Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2022, 14 (1): 1-12 <https://cins.ankara.edu.tr/>
- Hamit Bozarslan, "Kürd Milliyetçiliği ve Kürd Hareketi", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003,
- Hamza Eroğlu, *Türk İnkılâp Tarihi*, Ankara: Savaş Yayınları, 1990.
- Hasan Kaya, "Mehmed Akif'in Dini ve Siyasi Fikirleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Hasan Tahsin Fendoğlu, "İkinci Meşrutiyet Sonrasında Osmanlı'da Politik Yaşam", *100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Kasım 2014*, Budapeşte: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.
- Hatice Durgun, "II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda Görülen Sosyalist Faaliyetler (1908-1914)", *Türk Yurdu Dergisi*, S.219 (Ocak 2012).
<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/I6.pdf>, Erişim: (02.04.2019).
- Hayal Dergisi, 5 Haziran 1291
- Hıdır Göktaş, Kürtler İsyan, Tenkil, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- Hilal Görgün, *Sosyalizm*, İslam Ansiklopedisi, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, 2009: 382-388.
- Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yay, 1992.
- Hülya Küçük Sevil, "İttihat ve Terakki Döneminde İslamcılık Hareketi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- Israel Cohen, *The Zionist Movement Its Aims and Achievements*, London: Fetter Lane. 1912
- İsmail Kara, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi", *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğler Kitabı*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- İlhan Ayverdi, "Pantürkizm" *Kubbealtı Sözlüğü*, C.3, İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2016.
- İlhan Kutluer, "Düşüncede İslamcılık" *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2001, 65-67.
- İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, TTK Yayınları, Ankara, 2014.
- İsmail Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi*, İstanbul: Risale Yayınları, 1986.
- İsmail Parlatır, "Niçin Genç Kalemler?", *Türk Yurdu Dergisi*, S.259, 2009.
- İsmail Parlatır, "İkinci Meşrutiyet Dönemi Fikir Akımları İçinde Mehmet Âkif". I. Uluslararası Mehmet Âkif Ersoy Sempozyumu, 19-21 Kasım 2008, C.I, Burdur, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2009.
- James William Redhouse, "Socialism", *Lexicon of English and Turkish*, London, 1861.
- Josephine Donovan, *Feminist Teori*, (A. Bora, F. Sayılan, M. A. Gevrek Çev.). İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- J. Stanford Shaw ve Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C.2, İstanbul: e yayınları, 1983.
- Kader Akdağ Sarı, "Kemal Tahir'de Sosyalizm ve Batılılaşma Eleştirisi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.3, Kırklareli (2015): 674-685.
- Karl Marx, *Das Kapital: Kritik Der Politischen Oekonomie* (Hamburg: Verlag Von Otto Messner, 1867)
- Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri* (Ankara: Sol Yayınları, 1998):
- Kâzım Yetiş, *Bir Mustarip Mehmet Âkif Ersoy*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- Kemal Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi*, Ankara: İmge Yayınları, 2002.
- Kemal Karpat, *Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi*, Ankara, TTK Yayını, 2007.
- Kemal Tahir, *Notlar 11: Batılılaşma*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1992.
- Leon Simon, *Zionism and the Jewish Problem* London: The Sionist Organization London Bureau Publishing, 1918

Kaynaklar

- Lütfullah Karaman, "Siyonizm". TDV İslam Ansiklopedisi, C.37, İstanbul: TDV Yayınları.2009
- Martin Van Bruinessen, *Ağa, Şeyh, Devlet*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Mehmet Aslan, Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı, "Milli Mücadele Ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Kürtler", İğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2018 – Sayı (Issue) 3 – 31-52.
- Mehmet Çanlı, Abdullah Cüneyt Küsmez, "II. Meşrutiyetten Cumhuriyete Kürt Kökenli Dr. Şükrü Mehmet Sekban'ın İngilizlerle Olan İlişkileri", Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi-Yıl: 2019, Sayı: 21 ss. 311-339
- Mehmet Fatih Işık, "Feminizm Kimler İçindir? Bell Hooks", İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 24, s.1-12.
- Mehmet Kaan Çalen, "1909 Kanun-ı Esasi Tadilatı", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.2, S.4, (Temmuz-2012): 129-140.
- Mim Kemal Öke, Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar, İstanbul: Çağ Yayınları, 1990.
- M. Cengiz Yıldız, "Osmanlı'nın Son Dönemindeki Üç Düşünce Akımının Sosyolojik Analizi: Batılılaşma, İslamcılık ve Milliyetçilik", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4 (1999), 279-301.
- M. Şükrü Hanioglu, "Meşrutiyet", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 29. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, 388-393.
- M. Şükrü Hanioglu, "İttihat ve Terakki Cemiyeti", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 476-484.
- M. Şükrü Hanioglu, "Batılılaşma", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- M. Şükrü Hanioglu, "Batılılaşma" İslam Ansiklopedisi, C.5, İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Mehmet Yüksel, "Osmanlı Döneminde Trablusgarp Vilayetinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum, 2016.
- Mehmet Ö. Alkan, "Resmi İdeolojinin Doğuşu ve Evrimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, (Ed. Mehmet Ö. Alkan), İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Mehmet Veysel Karataş, "Mütareke Dönemi ve Kürtler", *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, c.6, s.3, yıl:2022
- Mehmet Karakaş, "Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği", *Doğu Batı Dergisi*, S.38, (2013).
- Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Osmanlı Ahrar Fırkası: Programı, İç Tüzüğü, Beyannameleri", *Liberal Düşünce Dergisi Sayı 6, Bahar 97*
- M. Cengiz Yıldız, "Said Halim Paşada Batılılaşma, İslamcılık ve Milliyetçilik" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994, 71.
- Mustafa Özcan, Siyonist İdeoloji ve Teşekküllü Kriter Dergisi, 4(36) <https://kriterdergi.com/dosya-israil-sorunu/siyonist-ideoloji-vetesekkulu> 29.01.2021
- Mümtaz Türköne, *Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu*, İstanbul: İletişim Yay., 1991.
- M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Akif Ersoy*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1997.
- Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar*, İstanbul: BDS Yayınları, 1991.
- Michelangelo Guida ve Ömer Çaha, "İslamcılık", *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*, Derleyenler: Ömer Çaha ve Bican Şahin, Ankara: Orion Yayınları, 2015.
- Murat Kılıç, "Türk Siyasal Hayatında Bir Muhallif İsim ve Hareket: Prens Sabahattin ve Meslek-i İçtima", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2010/2, Sayı:12, s.1-14.
- Mustafa Erdoğan, "Liberalizm ve Türkiye'deki Serüveni", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Liberalizm Cilt 7*, (Murat Yılmaz (drl.), İstanbul: İletişim Yayıncılık, (2005), ss. 23-40.
- Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1987.
- Mümtaz Turhan, *Garphlaşmanın Neresindeyiz*, İstanbul: Altınordu Yayınları, 2015.
- Naci Kutlay, İttihat Terakki ve Kürtler, Beybun Yayınları, İstanbul: 1992.
- Necati Aksanyar, "Türk Toplumunda Batıcılık Akımı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Kaynaklar

- Dergisi*, S.2, Kütahya, 1999.
- Necmi Uyanık, "Batıcı Bir Aydın Olarak Celal Nuri ve Yenileşme Sürecinde FikirHareketlerine Bakış", <https://dergipark.org.tr/download/article-file/258119> (08.08.2019).
- Necdet Hayta, Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri*, Ankara: GaziKitabevi, 2017.
- Necati Aksanyar, "Türk Toplumunda Batıcılık Akımı", D.Ü. SBE Dergisi, S.2(Haziran 1999): 229-244.
- Nesli Özkay, Nezihe Muhiddin ve Türk Kadın Yolu Dergisi, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, İstanbul Üniversitesi S.B.E., İstanbul, 2017
- Nezahat Altuntaş, "Feminizm", Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler, (Derleyenler: Ömer Çaha, Bican Şahin), Orion Kitabevi, Ankara, 2015
- Nezihe Muhiddin, "Cumhuriyet Kadını", İkdam, 10 Nisan 1929, No: 11480.
- N. Fahri Taş, "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Kazanımları", *Erzincan Üniversitesi, SBE Dergisi*, C. XI-I (2009): 21-32.
- Nihal Atsız, *Makaleler IV*, İstanbul: İrfan Yayınevi, 2015.
- Nihat Karaer, "II. Meşrutiyet Dönemi Siyasal Fikir Akımları İçinde Mehmet Akif'in Yeri", 1. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu, Burdur: MAE Üniversitesi, 2009).
- Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (İstanbul: 1978), 436.
- Oğuzhan Kır, Meşrutiyet Döneminde Osmanlılık Tartışmaları, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2019.
- Osman Nacak, "Türk Yönetim Anlayışında Bir Değişim: Siyasal Temsilin Doğuşu ve Gelişimi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.1 (2015): 147-169.
- Ömer Çaha, Sivil Kadın, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017.
- Ömer Demir ve M. Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Yay,1992.
- Ömer Seyfettin, "Milli Edebiyatı Oluşturan Siyasal ve Tarihi Sebepler", *Genç Kalemler Dergisi*, S. 5 (1911): 2.
- Ömer Tellioglu, Filistin' Musevi Göçü ve Siyonizm, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015
- Özkan Aydar, "Osmanlı Devleti'nde İlk Sosyalizm Tartışmaları ve İlk Sosyalist Örgütlenmeler", *V. European Conference on Social and Behavioral Sciences, St Petersburg, Russia*, September 11-14, (2014).
- Prens Sabahattin, Türkiye Nasıl Kurtarılabilir ve İzahlar, Ankara: Ayraç Yayınları, 1999.
- Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1982.
- Sabiha Zekeriya, "Kadınlığa Dair: Kadınlığın Hukuku Bahsi", Büyük Mecmua, Sayı 2, 13 Mart 1919.
- Sayım Türkman, "Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp", *A.Ü Atatürk Dergisi*, C.3, S.4 (2003): 2.
- Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1991.
- Salahi R. Sonyel, Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s.5-6.
- Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya, C.I., Milli Eğitim Yayınları, Ankara, 1977.
- Selçuk Türkyılmaz, *İsmail Gaspralı ve Rusya Türklerinde Milli Uyanış*, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018.
- Semiha Karahan, Siyonizm'in Teolojik Temelleri. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.2019
- Serkan Erdal, "Osmanlı Devleti'nde Bazı Sosyalist Faaliyetler Üzerine İncelemeler", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, 2014.
- Serpil Çakır, Bir Osmanlı Kadın Örgütü: Osmanlı Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyeti, Tarih ve Toplum, Haziran, 1989.
- Serpil Çakır, Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.
- Sevim Karabela Şermet, Müfide Ferid'e Özgü Feminizm, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2019, 9 (1),140-159
- Sezgin Kızılçelik-Y. Erjem, *Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Konya: Göksu Matbaası, 1992.

Kaynaklar

- Sibel Selim, Beyza Nur Ok, "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Eğitim: Keşfedici Mekânsal Veri Analizi". Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2022, 6 (1): 187-200.
- Sionism, Encyclopedia of Judaica, (Vol. XVI)
- Sylviane Agacinski, Cinsiyetler Siyaseti, Dost Yayınları Ankara, 1998.
- Şaban Tanıyıcı, Selçuk Kahraman, "II. Abdülhamid Dış Politikasında İslamcılık ve İngiliz Şeyhülislam Abdullah Quilliam", *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, C.1, S.2.
- Şadiye Ay, "Türkiye'de Siyasal İslam", *Mevzuat Dergisi*, Y.7, S.83 (2004).
- Şefika Kurnaz, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991
- Şerif Mardin, *Said Nursi Olayı*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Şengül, Tuğba. "Meşrutiyetten Cumhuriyete Siyasal Fikir Akımlarının Tarih Eğitimine Yansımaları" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇOMÜ, Çanakkale, 2006.
- Şenol Kaluç, "Osmanlı Ahrar Fırkasının Kuruluşu, Faaliyetleri ve Sonu", *Liberal Düşünce Dergisi* (2009): 191-227.
- Şerif Mardin, "İslamcılık", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.
- Şekket Süreyya Aydemir, *Enver Paşa*, C. 1, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2016.
- Şükrü Hanioğlu, "Osmanlıcılık", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, 1389-1393.
- Taha Toros, "Paris'te 50 Yıl Doktorluk Yapan Bir Jöntürk: Refik Nevzat", *Tarih ve Toplum Dergisi*, S.126 (1994).
- Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, 1985, S. 1386.
- Tarık Zafer Tunaya, Hürriyetin İlanı, İstanbul: Arbay Yayınları, 1996.
- Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt:1, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1984.
- Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, c.1, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.
- Taner Aslan, "Osmanlı Aydınlarının Gözüyle Batılılaşma", *Erdem Dergisi*, S. 55 (2009): 2-32.
- Tarık Zafer Tunaya, "Amme Hukukumuz Bakımından İkinci Meşrutiyetin Siyasal Tefekküründe Garpcılık", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.14 (1948).
- Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay.1988.
- Tarık Zafer Tunaya, *Türk Siyasal Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Theodore Herzl, *The Jewish State* New York: Dover Publications, 1988
- Tuğba Şengül, "Meşrutiyetten Cumhuriyete Siyasal Fikir Akımlarının Tarih Eğitimine Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇOMÜ SBE, Çanakkale, 2006.
- Tufan Bozupınar, *Hilafet ve Saltanat*, İstanbul: Alfa yayınları, 2016.
- Ülkü Gürsoy, II. Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.
- Wadie Jwaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Walter Lagueur, *A History of Zionism*, Londra, 1972.
- Yasemin Avcı, Siyonizm ve Siyonizm Politik Bir İdeolojinin Dini Temelleri ve Fikirsal Gelişimi, CTAD (Bahar) 43-58, 2006
- Yaşar Kutluay, Siyonizm ve Türkiye, Ankara, Akçağ Yayınları, 1973
- Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: 5, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1994.
- Yirmisekiz Mehmet Çelebi, *Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Fransa Sefaretnamesi (Haz: Beynun Akyavaş)*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1993.
- Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılap Tarihi*, C. 3, Kısım 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 2002.
- Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara, TTK Yayınları, 1998.
- Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını,1976.
- Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.

Kaynaklar

- Yusuf Sarııay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1994.
- Yaşar Semiz, "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkçülük Politikası", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 35 (2014): 217-243.
- Yunus Nadi, "Kahrolsun Siyonizm", *Rumeli*, 6 Nisan 1911.
- Yusuf Tekin, "Türkiyede İlk Sosyalist Hareket "İştirak Çevresi"nin Sosyalizm Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 57-4.
- Yaşar Kop, "19. Yüzyıl Düşünce Akımlarından Osmanlıcılık", *Türk Yurdu Dergisi*, S. 289 (2011): 3.
- Yusuf Tekin, "Osmanlı Demokrasi Tartışmalarının Miladı Olarak Meşrutiyet Öncesi Tartışma Platformu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S. 55 (1999): 5.
- Zafer Toprak "II. Meşrutiyet Döneminde Devlet, Aile ve Feminizm" Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay, Ankara, 1992.
- Zeki Can, "Ziya Gökalp ve Batılılaşma", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- Zeki Gürür, İlk Pratik Kürtçe Öğrenme Kitabı, Bist Yayınları, 2008
- Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1968.
- Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2018.
- Ziya Gökalp, "Şövalye Aşkı ve Feminizm", *Yeni Mecmua*, No.19, Teşrin-i Sani 1333.
- Ziya Nur Aksun, *Darbe Kurbanı Abdülaziz Han*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2009.